

מרגליות מפרשת השבוע

ויגש תשפ"ד - מלכות אמיתית

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- איך ניתן להבין שהשבטים התפעלו כל כך מזה שיהודה ויוסף מלכים הם, הלא זה ברק חיצוני בלבד?
- מדוע יהודה נקרא מלך, הלא היה ממונה רק על אחיו ורק לזמן קצר?
- מדוע תפס ענין כל כך חשוב אצל האחים ענין המלוכה, עד שיוסף בא לספר להם בהתפעלות את חלומותיו בזה?
- מדוע קינאו בו אחיו בענין החלומות על המלוכה?
- מדוע ציפה יעקב לראות את יוסף מלך, האם יש בזה איזו חשיבות?

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באדני אדני וגו' (מד, יח).

פי הנה המלכים נועדו עברו יחדו (תהלים מח, ה), פי הנה המלכים, זה יהודה ויוסף, עברו יחדו, זה נתמלא עברה על זה, וזה נתמלא עברה על זה וכו'. רעה אחרתם שם (שם ז), אלו השבטים, אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו, יאי למלך מדיין עם מלך (בראשית רבה צג, ב).

בענייני שררה ומלוכה, ובכך בא אליהם וסיפר להם בהתפעלות עצומה לאמר (לז, ו) ששמעו נא תחלום הנה אשר חלמתי! והם קנאו בו (שם ח) ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו, והוא סיפר לאחיו ואביו גער בו (שם י) הבוא נבוא אני ואמר ואחיה להשתתחות לך ארצה.

מאיזה ענין התרגשו כאן יוסף ואחיו, שבטי י-ה קדושי עליון, וגם אביהם יעקב, בחיר שבאבות, ששמר את הדבר (שם יא) וצפה לראות את יוסף מלך מושל בארץ! האם באמת יש איזו חשיבות לזה, ומה הוא האושר בעד יוסף שיהיה מושל?

אמנם ידענו כי כל מידה ורגש שתופסים מקום אצל האדם הקטן, גם האדם הכי גדול ושלם במעלות נפשו וזכות שכלו איננו טהור מזה לגמרי, וכבר הורינו הרבה פעמים לדעת, שלמרות מה שאין לנו שום ציור ומושג לתאר לנו את גדלותם וקדושתם של האבות ז"ל קדושי עליון, בכל זאת אחר שהיו קשורים בחומר באשר אדם המה, הרי גם כל רגשות האדם נמצאו אצלם, אם אפילו במידה הכי פחותה וקטנה, כי להיות נקי מהם לגמרי אי אפשר לשום אדם כל זמן היותו מדובק בחומר.

ראוי להבין דברי המדרש, שמתאר לנו גדלותם של יהודה ויוסף בזה שמלכים היו, ולכן רעה אחזה את השבטים להתערב בדבריהם, מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו! האיך זה אפשר שבטי י-ה יתפעלו כל כך מזה שיהודה ויוסף מלכים הם? האפשר שאנשים כאלו היודעים בבהירות שכלם תעודת האדם ותפקידו, יהיה חשוב אצלם כל כך ברק חיצוני שבאמת אין לו ערך לגדלות האדם, עד שרעה תאחזם, יבהלו ויחפזו?

ועוד כי באמת לא היו מלכים, אמנם יוסף היה משנה למלך, שר גדול וחשוב, אבל אם בשביל כך נבהלו השבטים והתפעלו מרב גדלותו באשר מלך הוא? וכי ישנה איזה חשיבות לזה שהגיע למלכות? ועוד הכי יהודה מלך היה? ואם היה ממונה על אחיו לשעה, איזו מלכות היא זו להיות ממונה על אחד עשר אנשים? וגם זו השררה לא ארכה אצלו והורידוהו מגדולתו אחרי מכירת יוסף, כמו שאמרו במדרש (תנחומא ט) על הפסוק (לח, א) ויירד יהודה מאת אחיו. ואפילו היה עוד מלך עליהם, האם למידה כזו הגיעה המלכות שעליהם לירא ממנו - מאחיהם, עצמם ובשרם? ומה שנפלא ביחוד הוא, כי ראינו שאצל השבטים תפס כל כך מקום חשוב ענין המלוכה, עד שכל חלומותיו של יוסף הצדיק היו

- מדוע היה נחוץ ליוסף לומר לפרעה שאחיו עשירים ויש להם מקנה, איך אפשר להבין שתפס אצלם מקום ענין העשירות?

- מהיכן למדנו את גדלותו של פרעה?
- מהו טבע האדם ביחסו לעשיר ועני?

האם לא תמוה הוא, כי יוסף הצדיק ברצותו להזכיר את אחיו דרך כבוד, מצא לנחוץ לספר לפרעה כי עשירים הם ויש להם מקנה! וכי אם היו רועים בהמות אחרים היו קטנים במעלה מאשר אם יש להם מקנה ועבדים הרועים אותם? ואביהם יעקב בשעה שלא היה לו מקנה ורעה את צאן לבן, האם קטן היה במעלות נפשו בשביל כך? אמנם אצל אנשים פשוטים מתחשבים הרבה בעשירות ומתכבדים בה, ואף שיש פתגם האומר 'אין חרפה בעניות', אין זה אלא פתגם,

וגם בפרשה זו ראינו דבר נפלא, כי יוסף בהציגו את אחיו לפני פרעה אמר לו (מו, לב) והאנשים רעי צאן פי אנשי מקנה היו, וכתב על זה הרמב"ן ז"ל 'אמר להם שהם רועים אבל לא שירעו בהמות של אחרים, כי גם בשל עצמם יש להם עבדים, ובני בית ירעו אותם, אלא שעשרם במקנה, וזה טעם פי אנשי מקנה היו, והיה להם עושר ועבודה רבה מאד במקנה רב אשר להם, כי לא רצה להזכיר רק לכבוד.'

וסוף סוף מתביישים בעניות ומתכבדים בעשירות. אבל אנשים גדולים כאלה, ענקי השכל וגבורי הדעת, היאך זה תפס אצלם מקום ענין עשירות? ואם תאמר כי בשביל פרעה היה לו לאמר כן למען יכבדו בעיניו, הן גם פרעה אדם גדול היה, שהרי באמת כל האנשים הקדמונים גדולים היו בחכמה ובמעלה, ומה גם אלה שמדובר בהם בתורתנו הקדושה.

והנה גם ממינויו של יוסף למשנה למלך ראינו גדלותו של פרעה במידה נפלאה, כי הנמצא בעולם איש אשר בראותו עבד בבית האסורים ויכיר בו מעלה וגדלות, יוכל לשער ולערוך מיד את גדלותו בכל היקפה עד אשר יחליט למסור לו את כל המלוכה? הלא בזה לבד יש להתפלא ולהשתומם מבהירות הדעת וההכרה החזקה של פרעה, שזה אך יצא יוסף מבית האסורים, מסר לו רסן הממשלה והנהגת המלוכה ואמר לו: אֲתָה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי (מא, מ), ונתן לו את טבעתו וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֶּהָב עַל צְנָאוֹ (שם מב), ורק הכסא השאיר לעצמו.

אם כן רואים אנו שלא תפס מקום אצל פרעה ערך העשירות, וגם לא נפל בעיניו יוסף שהיה בחוסר כל בשעה שראה בו חכמה יתירה, ובכן למה היה לו ליוסף להגיד לפרעה כי אחיו אנשי מקנה הם ולא רועי צאן של אחרים?

אבל באמת כן הוא טבע האדם, כי הוא מרגיש איזה כבוד לזה שיש לו עושר ונכסים, וכל כמה שידע שאין זה נחשב למאומה, אף על פי כן איזה הרגש של כבוד מתעורר לעשיר וקלות ראש תתעורר כלפי העני, וכל כמה שיגדל האדם ויתעלה במעלות נפשו, אי אפשר לו למחות את הרושם הזה לגמרי.

ולכן, אף כי ידעו כי אין עשירות נחשבת למאומה ולא התחשבו כלל למעשה אם עשיר הוא האיש אם דל, בכל זאת מכיון שרגש זה נמצא באדם.

לכן בהציג יוסף את אחיו לפני פרעה וברצותו להזכירם דרך כבוד בלי שום מגרעת, היה כדאי וראוי להזכירם בתור עשירים אנשי מקנה.

• איך לא חשש יעקב שכאשר ימלוך יוסף הוא יפול ממעלתו?

• מי הוא המלך שהוא באמת עבד לעבריו?

• מדוע יגרע חלקו של המבקש כבוד יותר מהמבקש לחם?

• מדוע הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו?

• מדוע כשתובעים אדם, אף אם היה מוכן לוותר קדום התביעה, לאחר התביעה אינו מוכן לוותר?

• מדוע הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו?

• באיזה אופן הבורח מן הכבוד אין הכבוד רודף אחריו?

• מי נקרא מלך אמיתי?

בלילה, שהמתנקש בנפשו בהוודע לו מקומו וברצותו לשלוח יד בנפשו, לא ימצאהו שמה. וכשהאיר הבקר היו מוציאים כמה עבדים מעבדיו השומרים אותו להורג, כי נדמה לו שלא נאמנה רוחם אליו. האם כזה מלך יקרא? הרי לא רק שאינו מלך, כי אם נעזב ואומלל הוא, גם בלילה לא נח ולא שקט, וירא מקול עלה נדף.

הלא נוכל להבין כי מלך המושל בכח ממליכיו ועבדיו, מוכרח הוא להשתדל בכל מיני השתדלויות למצוא חן בעיני מקורביו ובעלי ההשפעה, למען לא יאבד חנו בעיניהם. נצרך הוא לבריות ופניו משתנות ככרום, כמאמרם ז"ל (ברכות ו:): כל הנצרך לבריות פניו משתנות ככרום, ואין זה דוקא כשאחד נצרך לבריות לבקש נדבת כסף או פת חם, כי יותר נגרע חלקו של זה הנצרך לבריות לבקש כבוד, שהרי המבקש לחם, לפחות מעורר הוא רחמים וירחמוהו, אבל המבקש כבוד - כל מה שירבה וישתדל בזה, הלא ימאנו ויסרבו לתת לו, וכל מה שירבה וישתדל לנחול כבוד מזולתו צריך הוא לשנות פניו לכמה גוונים ככרום.

חז"ל אמרו (עיין עירובין ג:): כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, והבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו - מוכן זה מאד מכמה פנים.

א. הרודף אחר הכבוד - הרי ניכר הוא שתובע כבוד ודורש שיתנו לו, ומכיון שכן, מתעורר אצל הסביבה הרצון לעיין אם באמת מחוייבים לכבדו, וכל מה שידרוש יותר את הכבוד עוד יותר יסרבו מלתת לו. כאשר רואים אנו טבע האדם בתביעת כסף, שכשאחד תובע מחברו מה שלפי דעת הנתבע אינו חייב לו, אז אם אפילו אילו לא תבע ממנו היה מוותר ונותן לו, אבל מכיון שזה תובע ממנו מתעורר אצלו רגש התנגדות, ודוקא בשביל התביעה אינו רוצה לוותר בשום אופן. ורגש זה אין מוצאו ממקור הרע לבד, אלא יסודו

אבל עדיין לא נתיישב לנו כלל שיתחשבו אבותינו הקדושים כל כך עם ענין השררה והמלוכה עד אשר יחלמו אודות זה, יספרו בהתפעלות את החלום, יקנאו בזה שחלם שיהיה מלך, ויעקב אביו ישמור ויצפה לעת שתתקיים נבואתו של יוסף בנו ויהיה מלך. האם ראוי שיתעסקו בזה יעקב אבינו ובניו, שבטי י-ה? - ואדרבה למה זה צפה וחכה יעקב אבינו לזה שיהיה יוסף מלך, הלא היה לו לירא פן יבולע לו ויגרע מערכו במעלות רוחו וצדקת נפשו בהיותו מלך, וכמו שאמר חז"ל (ראה רש"י שם) על הפסוק (שמות א, ה) וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם - הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו, הרי שחידוש הוא שלא נפל יוסף ממדרגתו בהיותו מלך, ולמה רצה יעקב אבינו כל כך שיהיה מלך, ולא היה ירא פן יפול ממעלתו הגדולה, בנו היקר בן זקונים שמסר לו את תורתו?

אולם ראוי להתבונן מה היא מלוכה. רגילים אנו לקרוא בשם מלך לזה שיש לו מדינה ועם רב העומדים תחת ממשלתו והוא מושל עליהם בעזרת עבדים ופקידים הסרים למשמעתו, ולמען החזק את ממשלתו עליהם שלא ימרדו בו, יש לו הרבה חיילים מזויינים השומרים לראשו ומטילים את אימתו על בני המדינה. **מלך כזה אינו מלך מצד עצמו, אלא מצד עבדיו העובדים אותו,** על מלך כזה אומרים אין מלך בלי עם - כי אם תמרוד בו מדינתו, בטלה מלכותו ואיננה, **מלך כזה הוא באמת עבד לעבדיו,** עבדיו נותנים לו מלכותו וזקוק הוא להם ונצרך לבריות.

מספרים על מלך אחד שמלך בימינו, כי תאי ארמונו היו מוארים כל הלילה באלפי אורות חשמל, וכל הלילה היה יוצא ובא מחדר לחדר, כי ירא לשהות בחדר פן יודע לעבדיו מקומו איה הוא, ופן יש ביניהם מי שיתנקש בנפשו, והיה משנה את מקומו כמה פעמים

גם במדת היושר והצדק. רצונו של אדם לפעמים לוותר משלו, אבל אינו רוצה לוותר ולמסור משלו ולתת לזה שסובר שהוא חייב לו. וכך הוא בענין הכבוד, שאלמלי לא היה דורש שיכבדו אותו, אולי היו נותנים לו אותו כבוד, אבל אין חפצים להכנע לתביעתו ולכבדו כאשר הוא דורש זאת.

ב. שהרי האדם התובע כבוד, בודאי דורש הוא יותר מאשר ימצאו אחרים לראוי לו, וזה יעורר התנגדות עד אשר יקמצו מלתת לו אף הכבוד הראוי לו וינחל קלון תחת כבוד. זאת היא נחלת הרודף אחר הכבוד!

לעומת זה הבורח מן הכבוד אינו מעורר אצל חבריו אי רצון לכבודו, נכבד הוא מצד עצמו, ולמה זה לא יכבדוהו? זאת ועוד אחרת, המבקש כבוד ורודף אחריו, לא ימנע מלהשתמש באמצעים שונים גם שפלים שאינם מנחילים לו כבוד כלל. כי בשעה שמתעורר בו רגש של רדיפת הכבוד, מתפרץ אצלו כח זה על ידי כעס והקפדה וכדומה, ונותנים אותו ללעג ולקלס.

ויש רודף אחר הכבוד שאינו תובע בפה, יודע הוא את הכלל כי כל הרודף אחר הכבוד בורח ממנו, והבורח מן הכבוד הכבוד

רודפו, בורח הוא מן הכבוד על מנת שירדפהו, אבל גם בזה לא יקלע אל המטרה. הסביבה מרגשת בזה ובני אדם מכירים במעשיו, כי אך רודף הוא אחר הכבוד, והכבוד בורח ממנו.

סוף דבר, לא מלכות שכזאת תקרא מלכות. אם אדם צריך וזקוק לבריות כדי להגיע אל הכבוד והמלכות, לא מלכות היא זו אלא עבדות! לא כבוד, אלא קלון! לא שררה - אלא שפלות! לזה יקרא מלך, כשהאדם מתרומם במעלות נפשו על סביבתו, בהיותו תקיף בדעתו אמיץ בשכלו, מבלי שיונהג מן הסביבה, מבלי שינוע לכל רוח הבא מכל צד.

וזאת היא באמת עבודה קשה לאדם. כי טבע האדם הוא להיות מושפע מן החברה, כל מה שמוסכם אצל ההמון לזה תכנע נפשו. ולא רק קטני השכל, אנשי ההמון, שאין להם שום יזמה עצמית, אלא אפילו המשכילים בעם ואנשי הדעת קשה להם מאד להשתחרר מן הדעות וההשקפות השוררות בעולם, מעמידים הם ובונים את השקפת עולמם ושכלם על יסודות ומונחים המקובלים בעולם. קשה לו לאדם מאד למצוא בו בעצמו את דעתו והשקפתו הנכונה הבלתי משועבדת לחברה ולסביבה.

• מה פירוש דברי חז"ל על עקבתא דמשיחא - פני הדור כפני הכלב?

• מתי יודעים אם הכלב מנהיג את האדם, או שהאדם מנהיג את הכלב?

• איך יכול אדם להגיע למדרגה שלא יבדוק מה החברה אומרת, אלא יעשה מה שנצרך באמת?

אין מזגו והנהגתו הקשה דוחים את הכבוד, אז כל העולם יכיר גדולתו ויכנעו מפניו ויתנו לו כתר מלוכה.

אולם למען יגיע האדם למדרגה זו להיות מלך על סביבתו, עליו להיות קודם מלך על עצמו, על כוחותיו ומושל ברוחו, וזוהי באמת המלכות הכי גדולה והיותר מקפת.

כי אם נצייר לנו את המלך היותר גדול כמולך בכיפה על כל העולם כולו, עדיין אין לו כל כך הרבה עבדים וסורים למשמעתו כמו זה המושל על כוחותיו עצמו, על רבוא רבבות רגשות וכוחות הנמצאים וחיים בלב האדם, הדורשים תפקידים והמשתוקקים לפעולות, כל כח לפי עניינו, כל רגש לפי תוכנו. וזה האיש היודע לכלכל את כל אותם הכחות, למשול בהם ולהנהיג אותם, כל אחד לפי הכרתו המקורית ולפי דעתו החזקה, ויודע להשתמש עם כל כוחותיו לתכלית הרצויה לפי שכלו הזך, ואינו מניח אותם למשול בו, שכל כח ימשוך אותו בכל שעה אל אשר יתעורר שאז מסור הוא בידם, קופץ אתם יחד בלי מנהל ומחזיק בהם. אלא מושל הוא על כל כוחותיו ומעוטר הוא בעטרה של יראת שמים, כמו שאמר ז"ל (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה, עשת עונה עקב לסולייסה, דכתיב (תהלים קיא, י) יראשית חֲכָמָה יראת ה' - הנהו המלך היותר גדול ונשגב.

שמעתי בשם הגאון הצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל שבאר את מאמרם ז"ל (על עקבתא דמשיחא פני הדור כפני הכלב - כשרואים עגלה נוסעת וכלב רץ לפניה, אי אפשר לדעת מי הוא המנהיג ומי המונהג. לכאורה הכלב הוא המנהיג, כי הלא הוא רץ לפנים והעגלה נוסעת אחריו. אולם כשמגיעים לפרשת דרכים, רואים כי הכלב עומד ומחזיר פניו לראות לאן העגלה נוסעת. מזה נדע כי לא הכלב הוא המנהיג, אלא רץ הוא לצד זה שתכוונו העגלה, כן יהיה בעקבתא דמשיחא: פני הדור, מנהיגי האומה, לא ינהיגו את דורם על פי דעתם ושכלם, אלא יסבו תמיד את פניהם לראות לאן דעת הדור נוטה שינהיגוהו.

ובאמת כל זמן שמלוכש האדם בחומר ויש לו מגע ומשא עם החברה, אי אפשר לו להשתחרר כליל מזה. אך אם האדם מתנשא במידה גדולה על החברה, תקיף הוא בדעתו - דעת תורה. בה במידה שהגיע למדרגת תקיפות דעת מקורית להשקיף מעל ראש ההמון, באותה מידה מולך הוא על החברה, משפיע ומושל בה, וסביבתו אומרת לו כבוד אם רק יש בו כמובן יחד עם זה מן המשקל להיות משאו ומתנו בנחת עם הבריות. כי לולא זאת יכעיס את חבריו ויקציפם בהנהגתו הקשה, ואף על פי שיש בו מעלות הנפש לנחול כבוד מעורר הוא קצף ואינו מקובל על הבריות. אבל אם רק

• מה הם גווני המלוכה שהיו ניכרים ביוסף?

• מדוע במלכות יוסף אמרו חז"ל - משלו נתנו לו, ואילו ביהודה אמרו שהוא משום שהודה על מעשה תמר?

• מה הוא הרבר שנותן לאדם את המלוכה?

• מי הוא האדם שמכבד יותר את אחרים?

• מה רצה יוסף לומר לאחיו, בספרו להם את החלומות על מלכותו?

הרכין לעבירה - וַיִּשָּׂם רֶגֶד תְּהָבָה עַל צְנֹאָרוֹ. ידיו שלא משמשו בעבירה - וַיִּסָּר פְּרָעָה אֶת שַׁבְּעָתָו מֵעַל יָדָו וַיִּמָּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף. רגליו שלא פסעו בעבירה - ייתון וירכבו על קרוכין, וַיִּרְכַּב אֹתוֹ

ומבואר עוד במדרש (בראשית רבה צ, ג) אמר רבן שמעון בן גמליאל, יוסף משלו נתנו לו. פיו שלא נשק בעבירה - וְעַל פִּיָּהּ יִשָּׂק כָּל עַמִּי. גופו שלא נגע בעבירה - וַיִּלְפָּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ. צוארו שלא

בְּמִרְכַּבַּת הַמְּשֵׁנָה אֲשֶׁר לוֹ. מחשבה שלא חשבה בעבירה - תבא ותקרא חכמה, וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם אב בחכמה ורך בשנים. עד כאן דברי המדרש. **גבורת הדעת ואמיצות הלב שבהם משל יוסף בכל אבריו, אלו הם גווני המלוכה שהיו נכרים בו!**

וראוי להתבונן בזה, כי ביוסף אמרו חז"ל **יוסף משלו נתנו לו**, ולא כמו שאמרו ביהודה (א"ה, עיין תנחומא ויחי י) **מפני מה זכה יהודה למלוכה, מפני שהודה על מעשה תמר.** כי שם מדברים חז"ל אודות מלכות יהודה שנתברך מאלקי ישראל להיות גביר לאחיו, ושממנו יצמח גואל ישראל משיח בן דוד, על זה אמרו חז"ל **מפני מה זכה למלוכה מפני שהיתה בו גבורת הדעת ואמיצות הלב**, לכלי לירא מרב החרפה שתהיה לו מהודאתו, ובשעה שהיה אפשר לו שיכוסה כל המעשה הודה ולא בוש. זוהי גבורת מלכות, ולו יאתה מלוכה!

למדנו מזה מה הם הסמנים וכחות המלוכה ומה היא גדלות האדם, **לא גדלותו היא שיתגאה ושיגן על כבודו, אדרבה לכתו בדרך אמת ולהשפיל את עצמו אם האמת דורשת זאת ממנו, זאת היא הנותנת לו מלוכה.**

גם בחיינו אנו הננו רואים כי מי שהוא יותר נכבד, מכבד הוא יותר את אחרים, ואיננו חושש פן ימעט כבודו הוא בכבודו את חבריו. רואים אנו לפעמים כשמתאספים לאסיפה, ובאמצע האסיפה נכנסים פנים חדשות, מי קם מכסאו ומוסרו לאורח הבא? הנכבד ביותר, עדין הנפש, הוא מרגיש כי האורח החדש נמצא באיזו מבוכה בהכנסו באמצע האסיפה וכל המקומות מיושבים, וקשה לו ללכת ולבקש כסא לישיב עליו, וזה שיושב פה כבר זמן מה הנהו כבר בגדר בן בית לעומת זה האורח, וראוי שימסור לו את כסאו והוא יבקש לו כסא אחר לשבת עליו. אבל הפשוט ביותר והגס לא יקום ולא יזע, חס על כבודו שלא יפחת בפנותו מקומו לנכנס.

יהודה שנמצא בו כח רב כזה להודות על מעשה תמר להשפיל את כבודו לפני האמת והישר, הם הם גווני המלוכה שבשבילם זכה למלכות שממנו יבא המלך המשיח בן דוד.

אבל ביוסף - כוונת חז"ל למלכות שהגיעה לו במצרים, ולכן לא אמרו **מפני מה זכה יוסף למלכות**, כי אין מלכות זו כמטרה ותכלית שנאמר שבשביל מעלות נפשו הגיע לה, ולא אמרו אלא **יוסף משלו נתנו לו** - ודאי התכלית של המלוכה היא ענין רם ונעלה כשהיא לעצמה שבשביל מעלות נפשו זכה יוסף אליה, אבל **משלו נתנו לו**, כלומר ממעלות רוחו וגדלות נפשו, שעל ידי זה רכש זכות רבה ומעלה נפלאה שנתנו לו כח המלוכה, מכח זה שהיה לו נתנה לו שררה במצרים, כי כל כחותיו ואבריו ששלט בהם ומשל בהם נתנו לו גדולה וכבוד. ופרעה הכיר גווני המלוכה אשר בו, והרגיש רגש כבוד רב לכל כח מכחותיו, לכל אבר מאבריו, עד אשר מבלי חשבון מיוחד נתן גדולה וכבוד לכל אבריו אלו שמשל יוסף בהם.

נמצא רגש באדם המעוררו לפעולות מבלי שידע בחשבון ברור את הכח המעוררו לזה, ויש אשר רואה האדם יותר מאשר יראו לו עיני בשר ועושה הוא מעשה לפי הוראת רגשו המעוררו לפעולות על

פי ראייה זו. חז"ל (מגילה ג. סנהדרין צד.) קראו לראיה זו 'אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי', מזלו של פרעה הרגיש כי כל אבריו של יוסף אומרים כבוד, וממש כל אבר מאבריו ששלט יוסף בהם ומשל בהם, עורר בפרעה רגש כבוד מיוחד לחלק לו את כבודו: פיו שלא נשק בעבירה - לו נאה היה שעליו ישק כל מצרים, גופו שלא נגע בעבירה - לו יאה היה ללבש בגדי שש, צווארו שלא הרכין לעבירה - ראוי היה להיות מפואר ברביד הזהב, ידיו שלא משמשו בעבירה - כדאין היו לשאת טבעתו של מלך, רגליו שלא פסעו בעבירה - במרכבת המשנה מקומם יכירם, ומחשבתו שלא חשבה בעבירה - האירה פניו ותבא ותקרא חכמה!

זאת לא היתה מתנה מפרעה, אלא מעלות נפשו הם שנתנו לו כבוד ומלוכה, כי לו נאה, כי לו יאה. אבל לא לזאת חכה יוסף ולא לזאת היתה מטרתו, לא לזה שמר אביו וצפה, ולא על זה קנאו בו אחיו. מלכותו היא מלכות נכונה, מלכות מקורית, מלכות על עצמו, התרוממות על סביבתו - קִדְקֵד נְזִיר אֶחָיו (מט, כו), ומזה זכה למלכות העתידה, מלכותו של משיח בן יוסף.

ולא על חנם ספר יוסף הצדיק לאחיו את חלומותיו, לא בכדי אמר להם **שָׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי**! האם התפאר לפניהם? לא לשם התפארות סיפר לפניהם את חלומותיו. אלא להפך מתוך ענוה ומתוך אהבה לאחיו, אמר להם **שָׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי**. הטו אזניכם ושמעו, כי לי נתנה המלוכה! לי הצעיר! הקטן שבכם! הרי שחסרה לכם מעלת המלוכה! תקנו נא עצמכם, קשטו מעשיכם למען לא תרדו ח"ו ממעלת המלוכה, ולא צרה עינו במן פן ישיגו גם הם מעלות המלוכה, כי מלוכה כזו אין בה מן ההתחרות, אין מלכות נוגעת בחברתה, כי אין מלוכה זו צריכה לנתינים ועבדים, מלכות היא גם בלי עם, ומי יתן והיה כל עם ה' מלכים!

ונפלאים הם דברי המדרש (בראשית רבה פד, י-יא) ומובנים הם לפי דברינו, וזה לשונו, ויחלום יוסף חלום ויאמר אליהם שמעו נא, אמר כך יהיו הנביאים מוכיחין אתכם (מיכה ו, א) **שָׁמְעוּ נָא אֶת אֲשֶׁר ה' אָמַר וכו' וַיִּסְפֹּר אֶל אָבְיוֹ וְאֶל אֶחָיו וַיִּגְעַר בּוֹ אָבְיוֹ**, אמר הקדוש ברוך הוא כך תהיו גוערים בנביאכם, שנאמר (ירמיהו כט, כז) **וְעַתָּה לְמָה לֹא גְעַרְתֶּם בְּיַרְמְיָהוּ הַעֲזֵתְתִּי!** הרי שהקב"ה כביכול מעיד עליו על יוסף הצדיק, שלא מתוך התפארות דבר אליהם, אלא בלשון הנביאים הוכיח אותם, צר היה לו מדוע לא יגיעו גם הם למדרגה זו שהוא הגיע עדיה, וכן יהיו הנביאים מוכיחין את בני ישראל.

ויעקב אבינו בראותו כי דבריו לא יועילו ואין כדאי שיוכיחם, גער בו, אבל לא שבאמת היו דבריו ראויים לגערה, הקדוש ברוך הוא מעיד שכך תהיו גוערים בנביאיכם, גערה בנביא המוכיח מלב מלא, אהבה היא זאת! כך ביארו לנו חז"ל וכך האירו את עינינו לדעת את מעשה יוסף ואחיו.

(שעורי דעת חלק ב - ממשלת הדעת שעור א - מלוכה)

[רבי יוסף יהודה ליב בלאך, רב וראש ישיבת טלז. תר"כ-תר"צ]

נר זכרון לעילוי נשמת מורי ורבי אלופי ומיודעי
הגאון רבי יהודה צבי רכטשפר זצ"ל
שזכה למלכות כנ"ל, וידע לכבד אחרים תמיד
הלך בדרך האמת ולא חס על כבודו כלל
וזכה לברוח מן הכבוד עד סוף ימיו ממש
אוי מי יתן לנו תמורתו. ת. נ. צ. ב. ה.